

Obsah

Předmluva

Úvod

1. Genetické systémy u bakterií, kvasinek a hub (J. Hubáček)	13
1.1 Chromozóm a mimochromozómové elementy u prokaryontní buňky	14
1.2 Jaderná a mimojaderná dědičnost u kvasinek a hub	20
1.3 Evoluční aspekty mimochromozómové a mimojaderné dědičnosti	27
2. Přenos genetického materiálu mezi buňkami (J. Hubáček)	35
2.1 Způsoby a molekulární mechanismy přenosu DNA	35
2.1.1 Sexuální a parasexuální hybridizace	35
2.1.2 Genetická transformace (transfekce)	37
2.1.3 Transdukce	39
2.1.4 Konjugace	41
2.1.5 Fúze protoplastů a použití lipozómů	43
2.2 Genetické faktory ovlivňující přenos DNA	44
2.2.1 Vyjádření genetických funkcí při přepínání párovacího typu u kvasinek	44
2.2.2 Genetika přenosu DNA konjugací	46
2.2.3 Genetická determinace přenosu DNA transformací	48
2.2.4 Restrikce a modifikace DNA	49
2.2.5 Superinfekční exkluze a povrchová exkluze	55
2.3 Využití přenosu DNA pro biochemickou manipulaci a klonování genů	56
3. Genetické a biochemické aspekty replikace DNA (J. Hubáček)	63
3.1 Mechanismy iniciace replikace chromozómu	64
3.1.1 Replikační počátek je komplexní regulační úsek	65
3.1.2 Iniciace syntézy Okazakiho fragmentů	67
3.1.3 Regulační aspekty iniciace replikace chromozómu	70
3.2 Regulace replikace mimochromozómových elementů	72
3.2.1 Plazmidy	72
3.2.2 Bakteriofágy	80
3.3 Elongace řetězce a terminace replikačního cyklu	84
3.4 Koordinace replikace DNA s buněčným dělením a úloha povrchových struktur buňky	86
4. Rekombinace a kvantální procesy přenosu DNA mezi replikony (J. Hubáček)	88
4.1 Molekulární mechanismy a enzymy v homologní rekombinaci	89

4.1.1	Přenos řetězce DNA	92
4.1.2	Výměna řetězců, asymetrický a symetrický způsob jejich přenosu	96
4.1.3	Oprava chybně párovaných bází v heteroduplexních spojeních DNA	97
4.1.4	Homologní rekombinace a genové manipulace u kvasinek a hub	97
4.2	Místně specifická rekombinace a interakce místně specifických proteinů s DNA	100
4.2.1	Konzervativní typ místně specifické rekombinace	100
4.2.2	Replikativní typ místně specifické rekombinace	103
4.3	Nelegitimní rekombinace	107
5.	Regulace exprese genetické informace u prokaryont (J. Janeček)	109
5.1	Regulace transkripce	109
5.1.1	Všechny proteiny se netvoří ve stejném množství	109
5.1.2	Vztah mezi potřebou a množstvím specifických proteinů	110
5.1.3	Mechanismus působení represorů	111
5.1.4	Struktura operátorů	112
5.1.5	Vazba represorů na operátory	112
5.1.6	Represory a RNA polymeráza	113
5.1.7	Pozitivní kontrola operonu <i>lac</i>	114
5.1.8	Geny pro opravu DNA na různých místech chromozómu jsou regulovány jedi- ným represorem	117
5.1.9	Některé regulační proteiny mají funkci aktivátoru i represoru	119
5.1.10	Specifická regulace syntézy proteinů po tepelném šoku	122
5.1.11	Regulace terminace syntézy mRNA	123
5.1.12	Genetická polarita, terminace a antiterminace	126
5.1.13	Regulační úloha mRNA	128
5.2	Regulace translace	129
5.2.1	Úloha struktury mRNA v regulaci translace	129
5.2.2	RNA může být represorem translace	130
5.2.3	Ribozómové proteiny jako represory translace	133
5.2.4	Regulace translace terminačním faktorem RF2	133
5.2.5	ppGpp signál hladovění na aminokyseliny	135
5.2.6	Alarmony	136
5.2.7	Úloha proteáz v regulaci translace	137
6.	Rezistence bakteriální buňky vůči antibiotikům (J. Hubáček)	138
6.1	Genetické a biochemické aspekty rezistence	139
6.1.1	Rezistence vůči antibiotikům typu makrolid-linkosamid-streptogramin (MLS)	139
6.1.2	Rezistence vůči aminoglykosidovým antibiotikům	141
6.1.3	Rezistence buněk vůči beta-laktamovým antibiotikům	142
6.1.4	Rezistence vůči chloramfenikolu	146
6.1.5	Rezistence vůči tetracyklinům	147
6.1.6	Rezistence vůči sulfonamidům	148
6.2	Vliv genotypu buňky na expresi rezistencí různého typu	148
6.3	Původ a evoluce genů pro rezistenci	149
6.4	Přínos studia rezistence pro molekulární biologii a genetiku	151
7.	Agrobakterie a jejich plazmidy jako nástroj genových manipulací (M. Bezděk)	153
7.1	Všeobecné vlastnosti agrobakterií a jejich taxonomická příslušnost	153
7.2	Onkogenní plazmidy agrobakterií a jejich úloha v etiologii rostlinných nádorů	155
7.3	Katabolické funkce onkogenních plazmidů a syntéza opinů v nádorech	157

7.4 Konjugativní funkce a transmisibilita onkogenních plazmidů	159
7.5 Funkce podmiňující virulenci agrobakterií	160
7.6 T-DNA jako genetický mobilní element	162
7.7 Osud T-DNA v rostlinném genomu	166
7.8 T-DNA jako transpoziční vektor	168
8. Genetické aspekty biologické fixace vzdušného dusíku (J. Hubáček)	172
8.1 Genetika fixace dusíku u volně žijících mikroorganismů	172
8.2 Genetika symbiotické fixace vzdušného dusíku	176
8.2.1 Mutageneze	177
8.2.2 Přenosy DNA a genetická analýza	178
8.2.3 Organizace genů pro symbiotickou fixaci dusíku	181
8.3 Současný stav názorů na možnosti využití biologické fixace vzdušného dusíku	183
9. Genetické přístupy ke zlepšování produkčních vlastností mikroorganismů (J. Hubáček)	185
9.1 Tradiční přístupy genové manipulace	186
9.2 Technologie rekombinantní DNA při zvyšování produkce antibiotik, aminokyselin, bílkovin a jiných produktů	190
9.2.1 Technologie rekombinantní DNA v produkci antibiotik	190
9.2.2 Technologie rekombinantní DNA v produkci aminokyselin	192
9.2.3 Technologie rekombinantní DNA v produkci bílkovin	196
9.3 Genové manipulace mikroorganismů schopných růstu na jednoduhlíkatých sloučeninách	200
9.3.1 Hydrogenotrofní bakterie	200
9.3.2 Karboxidotrofní bakterie	202
9.3.3 Methanogenní bakterie	202
9.3.4 Methyloτροφní bakterie a kvasinky	204
Literatura ke kapitolám 1—9	209
Terminologický slovník	244
Zkratky	246
Věcný rejstřík	247